

Jorma Frisk
Sodan varjossa
Aapola Ahola 1907–1984

Sodan varjossa

Toimittaja

Jorma Frisk

Aapo Aholan muistiinpanoista

Sodan varjossa

© 2020 Jorma Frisk ja Aapo Ahola 1970-1984

Kannen suunnittelu: Jorma Frisk

Sisuksen taitto: Jorma Frisk

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-3701-9

Sisältö

Aapo Aholan 75-vuotisjuhlien juhlapuhe 1982.....	10
Ensimmäinen luku. Poikamiehestä ukkomieheksi.....	133
Toinen luku. Talvisota.....	160
Kolmas luku. Jatkosota.....	261
Neljäs luku. Elämä sodan jälkeen.....	334

Aapo Aholan 75-vuotisjuhlien puhe 9.1.1982

Katsellessani tätä runsaslukuista porukkaa, tunnen kiitollisuutta elämälle. Olen iloinen suuresta ystävien määrästä, omista lapsista ja seitsemästätoista terveestä lapsenlapsesta.

Tänään tunnen itseni rikkaaksi, sillä lapsuuteni oli selviytymistaistelua luonnonvoimia vastaan. Elin lapsena kuin metsän peto, välillä sain kalatirrin järvestä tai linnun metsästä, millä selvisimme hengissä seuraavaan päivään. Ilman elintarvikelautakunnan apua emme olisi selvinneet sisaruksien kanssa hengissä 1918 – 1919.

Minua haukuttiin pienenä punikin penikaksi, koska isäni oli työväenyhdistyksen jäsen. 1918 sodan sekoittama suojeluskuntalainen painoi kiväärin piipun rintaani ja kysyi: - Oletko punikki? Siihen en uskaltanut sanoa mitään. Tilanteen pelasti naapurin poika, joka hyppäsi tervaisilla pieksuilla suojeluskuntalaisen sängyn päälle. Hänen hokiessa, ” minä olen valkoinen, minä olen valkoinen!”, minä luidin kahdin ovesta pihalle ja juoksin pellon yli kotiin.

Nelitalvisen kansakoulun läpi käveltyäni jouduin tienamaan itselleni ja perheelleni elantoa kaikenlaisista maaseudun töistä. Isosta koosta ja lahjaksi saamistani voimista oli hyötyä monessa työssä.

Uskoni papistoon ja kirkkoon menetin, kun kuuntelin 11-vuotiaana, kuinka punavankeja teloitettiin Jämsän kellotapulien seinää vasten. Samana vuonna kinkereillä Keuruun pappi pyysi laulamaan valkoisten marssilaulun. Se aukaisi silmäni sille, että kirkko on hyvin puolueellinen instituutio. Uskoa Korkeampaan voimaan en ole menettänyt koskaan. Kun aikanaan kuolen, minua ei siunata kirkossa vaan hautausmaalla.

Ilmoitin armeijaan mennessä ammatikseni hevosmies, mutta jouduin Riihimäen tykistössä aliupseerikouluun,

vaikka en olisi mennyt sinne millään. Pääsin armeijasta pois alikersanttina. Armeijan palvelusaika oli vuosi ja kolme kuukautta. Olen ollut elämässäni armeijan asussa viikkoa vaille viisi vuotta. Sotaa en toivo kenenkään kohdalle. Sodassa revitään ihmiset fyysisesti ja henkisesti riekaleiksi. Sota oli ankeampaa aikaa kuin köyhä lapsuus. Toivon tulevaisuudessa Suomelle hyviä johtajia, jotka pitävät yllä rauhan aatetta. Sen olen kuitenkin naapurikansassta oppinut, että armeijan tulee olla vahva ja uskottava, jotta rauha säilyy.

Olen ollut koko ikäni paksuvartaloinen. Minä olin jo seitsemäntoista vanhana rautatien töissä alaikäisenä. Pidin työn teossa mahtia, ettei alaikäisyyteni olisi tullut ilmi. Olin voimainkoitoksissa jo siinä iässä vahvin. Nostin 225 kilon painoista rataiskkon pätäkää viisi kertaa suorille jaloille, vaikka moni ei saanut sitä edes ilmaan.

Synnyinkodista lähdettyäni minulla meni tavallaan kymmenen vuotta hukkaan. Hyvät tienestit hukkuivat osin viinaksiin, lisäksi auttelin taloudellisesti heikoissa kantimissa olevia ihmisiä. Mutta sitäkään aikaa en kadu, koska sillä vuosikymmenellä ei tullut koskaan suru puseroon.

Viimein Taivaan Isä talutti kannattajansa minun eteeni. Lempin kanssa rauhoituin mökin mieheksi. Ilman Lempiä elämäni olisi ollut todennäköisesti paljon lyhyempi. Rakkaan puolisoni kanssa olemme saaneet aikaan paljon jälkikasvua. Olen ylpeä lapsistani. Olen myös kiitollinen, että he ovat ahkeria ja pärjäävät maailman tuulissa. Ilokseni olen huomannut, että lasten vuoksi talon työt ovat tulleet tehdyksi, vaikka olen saanut useamman aivoverenvuodon ja osittaisen halvauksen. Osittaisia halvauksia minulla on ollut jo kuusi eri kertaa.

Lempi on ollut työtä pelkäämätön ja vaatimaton. Hän ei ole koskaan moittinut minun alkoholin käyttöä, vaikka hän on

itse rutiraitis. Toisaalta olen tehnyt alkoholin voimalla tuplatilejä raskaissa töissä.

Tähän Hietalaan tullessa minulla ei ollut kuin 350 markan ajotili taskussani, mutta vaimollani oli perintömaata 3,5 hehtaaria koskematon korkea. Nostimme siihen pienellä velalla rakennuksen asuttavaksi ja navetan parille lehmälle. Kuokkiessani uutta peltoa tunsin itseni isännäksi, sillä meillä oli kuusi kanaa, kukko, lampaita ja pari lehmää. Olemme ostaneet Hietalaan lisämaata kahdeksan eri kertaa ja aina velalla. Velkaa ei pidä pelätä. Päinvastoin se pitää ihmisen virkeänä ja yrittävänä.

Hevosen kanssa metsäajosta lähti rahaa, jolloin pääsimme asuttamaan Hietalaa voimaperäisesti. Hevonen on ollutkin minun kaverinani liki 50 vuotta.

Talvisodassa haavoituin polven sivuun kranaatin sirpaleesta, josta sain mitalin. Jatkosodassa kranaatin sirpale ratkoi mahaani 40 senttimetrin haavan, samalla sain naamaani sirpaleita, joita on siellä vieläkin neljä.

Kimmon ja Matin kanssa perustimme traktoriyhtiön. Pojat vetivät lanaa valtion tiellä, kivesimme peltoja kivivaunujen ja kompressoreiden kanssa. Siitä kertyi yhteiskunnalle vanhan markan aikaan veroja puolitoista miljoonaa vuosittain. Lasten vartuttua naimaikään olen hankkinut omasta metsästä puutavaran jokaisen omakotitaloon. Olen ollut jokaisen apuna rakentamassa taloa. Jossakin jopa sata päivää. En olisi ehtinyt olemaan niin paljon apuna rakennuksilla, jos peltotöitä ei olisi tehty lasten kanssa porukassa.

Eläkkeelle jäätyäni olen kirjoittanut tapahtumia elämän polkuni varrelta vihkoihin. Tekstiä täynnä olevia vihkoja alkaa olla kymmenen kappaletta. Yhden käsin kirjoitetun novellivihkon lähetin kirjakustantajalle, mutta sitä ei julkaistu koskaan. Toivoisinkin, että joku teistä lastenlapsista kirjoitaisi minun muistiinpanoista kirjan tai kaksi.

Jorma Frisk on Aapo Aholan vanhimman lapsen, Irman lapsi. Jorma päätti jo nuorena, että hän aikoo kirjoittaa pap-pansa muistelmat kirjaksi. Tämä on toinen kirja Aapo Aho-lan elämästä.

Ensimmäinen luku

1. Päätalon tyttären madonhäätö

Lähdimme työväentalon iltamista Päätalon tyttären kanssa. Siellä ei ollut muuta vartenotettavaa seuraa, joten ajattelin saattaa kaveria kotiinpäin, koska matka oli samansuuntainen. Koska oli keskikesän lämmin ja valoisa yö, näimme ja tarkenimme kulkea hyvin. Lintujen laulu säästi kulkuamme. Kesäyön lämpö ja valo loivat mielemme keveiksi.

Tytär kyseli vähän väliä muista tytöistä: - Oletko saanut siltä ja siltä? Eivätkö tytöt pelkää pohjaan palamista?

Mitäs minä muuta, kun vastailin rehellisesti tämän reippaan tytön suoriin kysymyksiin. Jonkun matkaa kuljettuamme, tyttö hyppäsi kaulaani, kun muita ihmisiä ei näkynyt. Hän imeytyi huuliini ja suuteli kiihkeän tuntuisesti pitkän aikaa. Kun suuteleminen ja halailu kävivät hänen mielestään liian kuumiksi, hän sanoi: - En minä anna, vaikka se saattaisi olla mukavaakin!

Tytär halusi todennäköisesti opetella rakkauden aakkosia tulevaisuutta varten. Hän kyseli seksiin liittyvät asiat, vieläpä suoraan niiden oikeilla nimillä. Niillä mitä metsäkyllissä oli opittu puhumaan. Autoin enemmän kuin mielelläni, näissä rakkauden aakkosissa. En minä mikään mestari ollut, mutta tiesin kokeneempana jotakin niistä asioista. Mutta niinhän sitä sanotaan, että paras opettaja on sellainen, joka tietää vain vähän kysyjää enemmän.

Hyväilyä, puristelua ja halaamista tyttö tuntui sietävän hyvin, jopa housun sisältä. Hän neuvoi vielä paikkoja mistä sivelisin, mutta raja löytyi sieltäkin, enkä kiistellyt asiasta. Vähän ennen kotiaan tyttö hyppäsi tien reunaosan yli ja kaartoi nuoren lepän jalkoväliinsä. Tyttö sanoi: - Takapuolta kutisee niin täytisesti! Minulla on kihomatoja. Olen

katsonut, että noita parin sentin pituisia, ohuita valkoisia matoja kiemurtelee paskassani.

Nauroin tytön puheelle ja sanoin: - Minullakin on ollut kihomatoja, mutta ei ole enää! Kun kyllästää vatsansa aikajoin viinalla, niin madot kuolevat! Mummuvainaan ohjeen mukaan, myös lepänurpuja syömällä pääsee madoista eroon. Niitä pitää syödä pitkään ja yhteensä useampi kourallinen.

Tyttö hieroi pakaroiden väliä pitkän aikaa lepän runkoon ja sanoi: -Minä en ota viinaa! En ole koskaan ottanut pisaraakaan! Äiti on joskus tuonut apteekista matolääkettä, mutta siitä ei ole ollut mitään apua. Paska muuttuu vain punaisen väriseksi.

Säälän tytön kutinaa, koska tiesin, miten kiusallinen vaiva se on. Tyttö ei kauan surkutellut, vaan hyppäsi takaisin tielle. Oli se siltä vähältä, etten rakastunut siihen reiluun tyttöön, niin avomiellisen puheen ja esiintymisen jälkeen. Puristin matotytön huulet turpaani vasten pitkäksi aikaa, vaikka tiesin, että kihomadot eivät olleet kuin vajaan metrin päässä omasta suustani.

Tytön mielestä matka loppui kesken, niin hän pyysi vielä minua talon saunaan jatkamaan seurustelua. Siellä minä sain pyöritellä häntä kuin nyljettyä oravan raatoa, vieläpä vähissä vaatteissa. Saunassa olimme pitkän aikaa hiljaa, mitä nyt sydämen rynkytys häittäsi rauhaamme. Hänen vaalean punaiset alushousut antoivat merkin kosteasta ulosannista. Kunnioitin reippaan tytön välittömyyttä ja totta kai olin mies miehenä. Täytyy myöntää, että minullakin oli mukavaa, vaikka emme menneet asiassa pidemmälle.

Hän heitti alushousunsa pois. Silloin kuvittelin, että nyt mies punnitaan. Hän palasikin matoasiaan uudestaan ja sanoi: - Minun on pestävä takapuoli, koska sitä kutiaa niin täytisesti!

Tyttö otti vatiin vettä ja huuhtoi matoja pois. Minä sanoin: - Minulla on asunnolla hyvää pontikkaa. Voin hakea sitä. Ota lääkkeeksi, jotta pääset vaivastasi eroon.

Tyttö kiihtyi ja sanoi: - Etkö jo usko! Minä en ota alkoholia! Hetken mietittyään hän sanoi: - Mutta jos sitä saisi peräruiskeena, niin voisihan sitä koittaa!

Minä puristin tytön rintaani vasten ja sanoin: - Minä löydän tarpeelliset välineet, eikä siinä mene kauan! Jos vain uskot minun tekemään sen?

Tyttö tarjosi pusua ja sanoi hartaasti: - Tehdään se heti!

En juossut kauan sitä kilometrin väliä asunnolleni ja takaisin. Hain mummovainaan huuhtelukannun, letkua ja puolikkaan pullon kohtalaista pontikkaa. Mummoni oli eläissään kylän kuulu kansanparantaja. Takaisin tullessani tyttö oli jo valmiina operaatioon, ilman alushousuja. Käytimme huulia huulilla ja tyttö meni nelinkontin lattialle odottamaan perähuuhtelua.

Tein saunanpadan haaleasta vedestä ja pontikasta kohtalaisen kovan sekoituksen. Laskin muutaman desilitran haaleata punssia reiästä sisään.

Lääkitessäni tytärtä, tyttären äiti oli käynyt saunan ovella ihmettelemässä, miksi saunan ovi oli auki. Hän oli nähnyt, kuinka kuinka minä olin lääkitsemässä puolialastonta tytärtä selkä ovelle päin. En onneksi huomannut äidin käyntiä, sillä olisin varmasti saanut sydänpysähdyksen.

Kun tyttö sai lääkkeen sisäänsä, niin matosille näytti tulevan kiire pois pakoputkesta. Tytön ollessa nelinkontin lattialla, minä raaputin tytön äidin hammasharjalla tuuheasta karvoituksesta lähes parin sentin mittaiset matokset pois. Taas takerruimme toistemme kauloihin. Tyttö sanoi: - Kyläpäs tuntuu uljaalta!

Siinä tuli se meidän kahden tyhmän ja tietämättömän tiedon puute. Viina vaikutti myös takakautta saatuna. Tyttö tuli

tuntuvaan humalaan. Hän sanoi rakastavansa minua mo-
neen otteeseen. Arvelin rakkaudentunnustusten olevan hui-
hai, koska tyttö oli selvästikin humalassa. Jonkin ajan ku-
luttua tyttö sanoi: - Minua pyörryttää ja jalkani eivät tottele!
Tyttö konttasi lattialle ja käpertyi kyljelleen makaamaan.
Tein lähtöä, koska kaverini hiljeni. Taputin nättiä pyllyä hy-
västiksi, vaikka hän saattoi olla jo unessa, koska ei virkan-
nut mitään.

Viikon päästä tyttö tuli tiellä vastaan. Hän löi jo sadan met-
rin päässä kädet yhteen ja juoksi luokseni. Tyttö sanoi hy-
myssä suin: - Olet sinä pirunmoinen tohtori! Kaikki matokset
hukkuivat! Minä olin vielä aamulla niin kännissä, että en
pysynyt pystyssä! Minun piti olla aamulla lypsyllä piian ja
siskojen kanssa. Ihmettelin aluksi, mikä vei lypsykykyni.
Kumartuessani ensimmäisen lehmän alle, lensin mahalleen
lypsykiulun päälle makaamaan. Menin horjuen metsän reu-
naan kalliolle nukkumaan. Siskoni luuli, että olen vakavasti
sairas. Hän oli sitä mieltä, että minut pitää viedä lääkäriin.
Arvelin hänelle, että olen humalassa. Sanoin, että huilaan
vähän aikaa, niin olotila paranee, niin kuin paranikin.
Tyttö toi vielä tietooni, että hänen äitinsä oli nähnyt minut
lääkintätouhuissa. Olin lentää järkytyksestä selälleni. Vält-
telin talossa käyntiä ja tyttären äitiä muutoinkin, missä sa-
tuin hänet näkemään.

2. Vaivaistalon savenluontiurakka

Urho Riihimäki oli Keuruun kunnallislautakunnan esimies.
Urho asui Jukojärvellä. Leppämäen talon peltoja viljelles-
sään hän oli kokemuksen kautta oppinut, että savi parantaa
suopellon kasvukykyä. Savessa on kivennäismaan ravin-
teita. Turpeessa itsessään on tyypeä riittävästi, mutta tur-

peessa on pulaa kivennäismaan ravinteista. Luonnonmukaisesti viljellessä saven vienti turvemaalle onkin paras konsti lisätä maaperän kasvukykyä. Savi sitoo ravinteiden lisäksi myös kosteutta, joka on kasveille kuivaan aikaan välttämätön kasvuvoiman lähde. Multapelloilla paras kasvunlisäjä oli siihen aikaan karjanlanta. Apulantaa ei tuolloin ollut vielä käytössä.

Keuruun kunnalla oli kunnalliskoti Heikkilän tilalla Pohjoisjärven rannalla. Kunnalliskotiin joutuivat kotoaan hoitoa vaille jääneet vanhukset, mielisairaats, lesket lapsineen ja orvot. Hoidokit hoitivat Heikkilän suurta karjaa vointinsa mukaan. Lypsäviä oli 18, nautoja kaikkiaan liki 50. Sikoja useita kymmeniä, sekä tietenkin hevosia.

Kunnalliskodin esimiehenä toimi tilanhoitaja Repo. Urho Riihimäki valtuutti Revon hoitamaan savenajon suopeloille, jotta karjalle riittäisi paremmin syömistä. Urho sanoi: - Teetät työn urakalla, että kuntalaisilla ei ole asiasta naputtamista.

Repo teki savenluontiurakan entisen naapurini Eetu Ahosen kanssa. Eetu asui tuolloin vielä kotonaan Kotimäessä Mäkkylän Lautaperällä.

Korpiojaa kaivaessaan Eetu oli kova mies saamaan aikaan valmista jälkeä. Eetu oli kaivanut jo viikkokaupalla vaivastalon savea suoviljelyksen maanparannusaineeksi. Hän ei ollut tyytyväinen ansioonsa. Hän tuli luokseni sanoen: - En pärjää kunnalliskodin savenluontiurakassa. Se on minun kropalleni liian raskasta työtä. Lähdepäs sinä koittamaan kuinka pärjää siinä, koska aina korpiojallakin kehu savi-maita. Taksa on jo tilanhoitajan mielestä ylikorkea, eikä hän ole valmis nostamaan sitä.

Kuultuani kuutiometrin urakkataksan, sanoin käyväni kysymässä vaivaistalon tilanhoitajalta, että kävisikö savenluojan vaihto talon puolesta.

Saapuessani vaivaistalolle, tilanhoitaja Repo sattui olemaan hevostallin edustalla. Suksilla seisten kysyin: - Voidaanko vaihtaa saven lapioijaa, koska naapurin mies ei siitä oikein välittäisi?

Repo sanoi: - Kyllä se minulle käy. Asia on sovittu. Tule huomenna aamulla lapion kanssa, niin jatkatte työn loppuun.

Minä kysyin: - Saako ne hoidokit kipattua kuormat vai pitääkö minun käydä auttamassa kuormien purkamisessa?

Repo sanoi: - Ovat he tähän saakka saaneet!

Huomenissa olin pimeällä Särkiniemen viljelysten savi-montulla kuorimassa lunta ja jäistä maankamaraa pois savenluonnin tieltä. Päivän valjetessa mateli kolme hirmu tukevaa hevosta rekineen hoidokkien ohjaamana. Kaikki miehet näyttivät olevan yhä yöllisessä unessaan niin paljon, etteivät vastanneet hyvään huomeneen. Kaikilla suut jauhoivat tupakan muroja siten, että ruskeaa velliä valui leualle saakka. Kerkisin hätäisenä ajatella, että noinkohan nuo nukkuvat miehet saavat tienattua savenajosta edes suolarahoja, mutta erehdyin vahvasti. He eivät olleet puhemiehiä, enkä tosin puhekaveria kaivannutkaan.

Minä nappasin ensimmäisenä tulleen hevosen linkkuhaat irti reestä ja muutin hevosen täyden kuorman eteen. Ukko jäi ilmeettömästi istumaan tyhjän reen nokalle pureskellen kessun puruja suussaan. Vieläkään en ollut kuullut sanan sanaa kenenkään suusta. Viimein ukko istui täyden kuorman nokalle alkaen viedä kuormaa suopellolle.

Kuormia alkoi mennä kohtalaisesti pellolle, vaikka ukot olivat vanhoja ja tehneet täyden työmiehen työpäivät jo vuosia

Suomalaiset selvisivät vaikeissa oloissa 1930- 1940-luvulla pääosin luontaistaloudessa eläen. Usein ruuasta sekä kaikesta käytötavarasta oli ankara puute. Tuolloin elettiin luonnon ehdoilla. Saaliiksi saatiin - mitä Ahti antoi tai Tapio tarjosi. Käytännön töissä selvittiin neuvokkuudella sen jälkeen, kun voimat tai tarvikkeet loppuivat

Sota-aikaa kuvataan rauhanhenkisen miehen silmin. Kuinka järjestöntä sota-aika oli kaikkine raakuuksineen ja kärsimyksineen. Jatkosodassa turhautuminen purkautui pontikan keittämiseen. Suosittelemme lukemaan kirjan selviytymisoppaana. Jos Suomea kohtaisi kriisi ja nälänhätä, et olisi aivan neuvoton.

Kirjassa on ohjeita maanviljelyyn, lihankäsittelyyn, metsätöihin, sekä käydään läpi pontikan keiton salat. Kirja sisältää myös kalastusta sekä metsästystä.

Aapo Ahola uskoi Jumalaan, mutta hän ei kuulunut kirkkoon. Hänen mielestään ihmisen mieli ja sielu ovat vasta kehityksen alkuasteella.

Jorma Frisk on syntynyt Keuruulla 1968. Hän on toimittanut pappansa Aapo Aholan muistiinpanoista toisen kirjan. Nykyisin Jyväskylän Korpilahdella asuva, puunostajana toimiva metsäasiantuntija kirjoittaa harrastuksenaan.

Uusioperheen viiden lapsen isä viihtyy luonnossa. Hän on perehtynyt luontaistalouteen. Kiinnostuksen kohteena hänellä on metsästys, kalastus, marjastus, sienestys, moottorisahaveisto, rakentaminen, kasvihuoneviljely ja tietenkin lasten ja lastenlasten kasvatusta. Hän on kiitollinen vaimon antamasta tuesta kirjoitus-harrastukselle.

BoD

www.bod.fi